
Kyrkomötet
Organisationsutskottets betänkande 2018:4

Församlingens grundläggande uppgift

Sammanfattning

I betänkandet behandlas tre motioner som alla berör frågor om församlingens grundläggande uppgift. Utskottet menar att motionerna bör avslås men föreslår samtidigt kyrkomötet att, med anledning av motion 2018:6 och 2018:54, uppdra till kyrkostyrelsen att vidta nödvändiga åtgärder så att Svenska kyrkans verksamhetsindelning och redovisningssystem överensstämmer med kyrkoordningens beskrivning av församlingens grundläggande uppgift som en enda med fyra dimensioner.

Till betänkandet finns ett särskilt yttrande.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2018:6.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2018:54.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2018:62, punkt 1.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2018:62, punkt 2.
5. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motionerna 2018:6 och 2018:54 uppdra till kyrkostyrelsen att vidta nödvändiga åtgärder så att Svenska kyrkans verksamhetsindelning och redovisningssystem överensstämmer med kyrkoordningens beskrivning av församlingens grundläggande uppgift som en enda med fyra dimensioner.

Motionernas förslag

Motion 2018:6 av Anders Åkerlund m.fl., Beskrivningen av församlingens grundläggande uppgift

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att genomföra en utvärdering och eventuell revision av beskrivningen avseende kyrkans uppdrag och församlingens grundläggande uppgift gudstjänst, undervisning, diakoni, mission – GUDM.

Motion 2018:54 av Celina Falk m.fl., Missionen och församlingens grundläggande uppgift

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda möjligheten att ändra 2 kap. 1 § i kyrkoordningen så att ”mission” beskrivs som något som församlingen är en del av, i stället för en verksamhet som församlingen utövar.

Motion 2018:62 av Elisabeth Sandlund och Berth Löndahl, Ökad fokusering på församlingens grundläggande uppgift

Kyrkomötet beslutar att

1. uppdra till kyrkostyrelsen att utforma ett beslutsstöd för församlingarna som syftar till att testa varje verksamhet utifrån kyrkoordningens portalparagrafer,
2. uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta en utredning för att undersöka vilka ändringar av kyrkoordningen som krävs för ingripanden mot församlingar som satsar sina resurser på verksamheter som inte faller inom den ram som kyrkoordningen stipulerar.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över motionerna 2018:6 och 2018:54 i Ln 2018:3y, *bilaga*.

Bakgrund

Församlingens grundläggande uppgift

Enligt 4 § lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan är församlingen lokal enhet inom Svenska kyrkan. Där stadgas även att församlingens grundläggande uppgift är att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission.

Enligt 2 kap. 1 § kyrkoordningen är församlingen det lokala pastorala området. Där anges även, i likhet med lagen, att församlingens grundläggande uppgift är att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Församlingens grundläggande uppgift framgår även av inledningstexten till kyrkoordningens andra avdelning. Där sägs att syftet med församlingens grundläggande uppgift är att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbreddas och skapelsen återupprättas. Det anges i samma inledningstext att allt annat som församlingen utför är stöd för och en konsekvens av denna grundläggande uppgift.

Församlingens grundläggande uppgift beskrivs alltså som en enda uppgift med fyra dimensioner. Formuleringen utformades i samband med relationsändringen. I utredningen *Rättslig reglering* (SOU 1997:41) hänvisades till ett uttalande av den teologiska expertgruppen.

Vare sig praktiskt eller teoretiskt går det att dra några skarpa gränser mellan uppgifterna att fira gudstjänst, bedriva undervisning och utöva diakoni och mission. Det är frågan om olika överlappande aspekter på kyrkans liv och uppdrag. Det går inte heller och bör inte heller dras någon skarp gräns mellan nationella och internationella uppgifter eftersom Kristi världsvida kyrka, där Svenska kyrkan är en del, är universell. Att utöva mission är kyrkans och därmed församlingens uppdrag såväl inom det egna territoriella området som i ett vidare sammanhang. I detta innefattas också det som med en mer begränsad term kallas evangelisation.

Vid utarbetandet av kyrkoordningen ansåg flera remissinstanser att fler delar än de föreslagna skulle ingå i den grundläggande uppgiften. Med anledning av detta anförde Centralstyrelsen bl.a. följande:

Även om det skulle kunna hävdas att kyrkoordningen inte nödvändigtvis behöver följa lagens beskrivning – lagen har ju trots allt karaktären av en ramlagstiftning medan kyrkoordningen kan göras mer konkret utifrån ett inomkyrkligt perspektiv – finns det goda skäl att försöka begränsa

reglerna till det som är just grundläggande och som särskiljer församlingen från övriga nivåer i Svenska kyrkan. Ett sådant skäl är att det knappast *går* att göra en uppräknings av alla församlingens angelägenheter som kan göra anspråk på att vara fullständig och heltäckande. Ett annat är att dessa mer preciserade angelägenheter kan behöva beskrivas på olika sätt allt eftersom samhället och Svenska kyrkans arbetsformer utvecklas, medan de grundläggande uppgifterna får förutsättas vara mer beständiga över tiden. Beskrivningen av församlingens grundläggande uppgifter skall alltså ses som en sammanfattning av det som en församling skall ägna sig åt. Inom dessa beteckningar ryms självfallet också "själavård" i en mer allmän mening. Vi anser därför inte att det finns skäl att frånga utredningsförslaget i dessa delar. (se CsSkr 1999:3 s. 2–69 f.)

Kyrkoordningens bestämmelse i 2 kap. 1 § beskriver på ett aktivt sätt församlingens uppgift. Där anges, utöver församlingens grundläggande uppgift, att församlingen har ansvar för den kyrkliga verksamheten för alla som vistas i församlingen, att församlingen får lämna bidrag till internationell diakoni och mission samt att församlingen ska anställa och avlöna den personal samt anskaffa och underhålla den egendom som behövs för församlingens verksamhet. Av 2 kap. 2 § kyrkoordningen följer att församlingen får bedriva näringsverksamhet om den har naturlig anknytning till församlingens grundläggande uppgift. Det anges i 2 kap. 3 § kyrkoordningen att föreskrifter om församlingens ansvar för begravningsverksamheten finns i begravningslagen (1990:1144). I 2 kap. 4 § kyrkoordningen återfinns den så kallade likställighetsprincipen, som innebär att en församling ska behandla dem som tillhör församlingen lika om det inte finns sakliga skäl för något annat. Som anges i inledningstexten till kyrkoordningens andra avdelning är allt det som församlingen utför utöver den grundläggande uppgiften stöd för och en konsekvens av denna. Samtidigt kan dessa övriga uppgifter i många fall vara nödvändiga för att den grundläggande uppgiften ska kunna bedrivas.

Om församlingar samverkar i ett pastorat har pastoratet det ekonomiska ansvaret för alla församlingens uppgifter. Vidare fullgör pastoratet de uppgifter som anges i 2 kap. 1 § tredje–fjärde stycket, alltså möjligheten att lämna bidrag till internationell diakoni och mission samt uppgiften att anställa och avlöna den personal samt anskaffa och underhålla den egendom som behövs för verksamheten. Pastoratet fullgör även uppgifterna i 2 kap. 2–4 §§, alltså möjligheten att bedriva näringsverksamhet om den har naturlig anknytning till den grundläggande uppgiften, begravningsverksamheten samt likställighetsprincipen. Även om församlingen ingår i ett pastorat är det församlingen som ansvarar för utförandet av den grundläggande uppgiften. Församlingen har också alltid ansvaret för den kyrkliga verksamheten för alla som vistas i församlingen, oavsett om församlingen ingår i ett pastorat eller ej.

I församlingsinstruktionen anges hur församlingen fullgör sin grundläggande uppgift. När flera församlingar samverkar i ett pastorat har de en gemensam församlingsinstruktion (se 2 kap. 6 § och 57 kap. 5 §). Församlingsinstruktionen tillkom som ett tillsynsinstrument i och med kyrkoordningens ikraftträdande.

Mission som en del av församlingens grundläggande uppgift

I kyrkolagen (1992:300) talades inte om mission utan om evangelisation som en av de församlingsangelägenheter som definierades i dåvarande 11 kap. 4 §. Termen evangelisation ersattes av termen mission vid kyrkoordningens och lagen om Svenska kyrkans tillkomst. Enligt ovan nämnda teologiska expertgrupp var termen evangelisation mer inskränkt än termen mission. Gruppen anförde vidare bl.a. följande.

Mission (av lat *mi'ttio* 'skicka', 'sända') är ett teologiskt mer laddat begrepp som avser hela kyrkan och därmed också varje församlings sändning i världen. Kyrkans missionsuppdrag är en fortsättning av det uppdrag som Jesus gav sina lärjungar när han gav dem fullmakt och sände ut dem att predika "Guds rike". Av grundläggande betydelse är den s.k. missionsbefallningen i Matt. 28:19–20: "Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar, döpa dem i Faderns och Sonens och den heliga Andens namn, och lär dem att hålla alla de bud jag har gett er. Och jag är med er alla dagar till tidens slut."

Mission har ofta blivit beteckning på den verksamhet som riktar sig till den ickekristna delen av mänskligheten. Det uppdrag som ges i missionsbefallningen har dock alltid setts som grundläggande uppgift för kyrkan såväl inom som utom landet. I våra dagar handlar det som traditionellt betecknas som mission till övervägande delen om samarbete med kyrkor på olika platser runt om i världen och i det sammanhanget har ömsesidigheten i uppdraget en helt annan betydelse än som tidigare varit fallet. Uppdelningen mellan mission riktad till mer avlägsna, "främmande" och ickekristna länder och evangelisation riktad till människor i det egna, kristnade landet har alltmer mist sitt berättigande. (se SOU 1997:41 s. 181 f.)

Om inomkyrklig tillsyn

Enligt 5 § lagen om Svenska kyrkan är stiftets grundläggande uppgift att främja och ha tillsyn över församlingslivet. Detta regleras närmare i 6, 8 och 57 kap. kyrkoordningen. Som redan nämnts tillkom församlingsinstruktionen som ett tillsynsinstrument i och med kyrkoordningens ikraftträdande. I församlingsinstruktionen anges hur församlingen fullgör sin grundläggande uppgift. När flera församlingar samverkar i ett pastorat har de en gemensam församlingsinstruktion (se 2 kap 6 § och 57 kap. 5 §).

Till detta kan nämnas regleringen i 5 kap. 2 § tredje stycket kyrkoordningen, där det sägs att kyrkoherden har ansvar för tillsyn över all verksamhet utifrån Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. I inledningstexten till kyrkoordningens första avdelning sägs att den grundläggande tro, bekännelse och lära som Svenska kyrkan står för ska komma till uttryck i allt vad kyrkan gör och säger. Det hör till kyrkoherdens uppdrag att verka för och ha tillsyn över att detta gäller i församlingar och pastorat. I detta ingår ett ansvar för kyrkoherden att uppmärksamma domkapitel och biskopen på om det t.ex. fattas beslut som kyrkoherden menar står i strid mot Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Församlings- och pastoratskriterier

I 37 kap. kyrkoordningen finns regler om ändringar i församlings- och pastoratsindelningen. I 2–4 §§ anges kriterier för församlingar som ingår i pastorat, för församlingar som inte ingår i pastorat samt för pastoraten. Enligt 3 § ska det i församlingar som ingår i ett pastorat firas gudstjänster i enlighet med vad som framgår av församlingsinstruktionen. Vidare ska det i en sådan församling finnas minst ett kyrkorum invigt i Svenska kyrkans ordning. Slutligen ska det i församlingen finnas personer som tar ansvar för att församlingens grundläggande uppgift blir utförd och personer som fullgör uppdragen som förtroendevalda i församlingen. För församlingar som inte ingår i ett pastorat tillkommer, utöver det som gäller för församlingar som ingår i pastorat, att församlingen ska kunna fullgöra församlingens uppgifter enligt bestämmelserna i 2 kap. 1 § och enligt bestämmelser i kyrkoordningen i övrigt. Slutligen ska

ett pastorat kunna fullgöra sina uppgifter enligt bestämmelserna i 2 kap. 5 § och enligt bestämmelser i kyrkoordningen i övrigt.

O 2018:4

Stiftsstyrelsen ska verka för en ändamålsenlig lokal struktur. Styrelsen ska fortlöpande följa utvecklingen och snarast initiera åtgärder när så behövs för att bestämmelserna i 2–4 §§ ska kunna följas. (se 37 kap. 5 §)

Kyrkomötets tidigare behandling

Kyrkomötet har vid några tillfällen behandlat motioner angående församlingens grundläggande uppgift. Samtliga motioner har avslagits.

I sitt betänkande O 2005:4 anförde Organisationsutskottet att det finns goda skäl att reflektera vidare över begreppen gudstjänst, undervisning, diakoni och mission. Utskottet föreslog dock avslag på motionerna (M 2005:3, M 2005:12 och M 2005:72) och anförde vidare att den nuvarande formuleringen av 2 kap. 1 § första stycket har tillkommit efter många överväganden och är ett uttryck för fyra dimensioner av samma uppdrag – att räcka evangeliets gåva. Vidare noterade utskottet att formuleringen är identisk med 4 § lagen om Svenska kyrkan och att starka skäl talar för att kyrkoordningens regel om församlingens grundläggande uppgift bör vara identisk med de uttryckssätt som finns i lagen. En naturlig följd av en språklig justering i kyrkoordningsregleringen av den grundläggande uppgiften skulle enligt utskottets mening alltså vara en framställan till regeringen att föreslå riksdagen motsvarande justering i lagen om Svenska kyrkan, vilket utskottet ansåg inte vara motiverat. Kyrkomötet beslöt i enlighet med utskottets avslagsförslag.

År 2013 behandlade Organisationsutskottet i sitt betänkande O 2013:3 fyra motioner (M 2013:1–4), i vilka föreslogs att kyrkomötet skulle besluta om att införa förklaringar av varje del av församlingens grundläggande uppgift i kyrkoordningen. Utskottet konstaterade, i likhet med Läronämnden (Ln 2013:4y), att kyrkoordningens reglering av den grundläggande uppgiften medvetet är utformad för att ge tolkningsutrymme för lokal och regional tillämpning och att den föreslagna detaljerade beskrivningen av de olika aspekterna av den grundläggande uppgiften riskerar att omöjliggöra mångfalden av lokala gestaltningar och därför står i strid med regleringens syfte och funktion. Utskottet hänvisade även till Kyrkorättsutskottets yttrande 2013:4y där det påpekades att det är viktigt att det tydligt framgår även av kyrkoordningen att den grundläggande uppgiften är en sammanhållen uppgift med fyra aspekter på kyrkans liv och uppdrag och att det inte går, vare sig praktiskt eller teoretiskt, att dra några skarpa gränser mellan dessa. Utskottet föreslog att motionerna skulle avslås och kyrkomötet beslöt i enlighet med utskottets förslag.

Vid 2014 års kyrkomöte föreslog Organisationsutskottet i sitt betänkande O 2014:3 avslag på en motion (M 2014:14) som bl.a. föreslog att kultur skulle läggas till som en del av församlingens grundläggande uppgift. Utskottet anförde bl.a. att man anslöt sig till Läronämndens yttrande (Ln 2014:3y), där nämnden framfört att den grundläggande uppgiftens fyra dimensioner inte är en beskrivning av olika verksamhetsgrenar utan ett sammanfattande uttryck för kyrkans och församlingens uppgift i världen. Kyrkomötet beslöt i enlighet med utskottets förslag.

2013 uppdrog kyrkomötet till kyrkostyrelsen, med anledning av motion 2013:52, att utarbeta en ändamålsenlig redovisningsmodell för församlingar och pastorat. Av kyrkostyrelsens skrivelse 2016:2, *Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2015*, bilaga 2, framgår följande om uppdragets genomförande. Den av kyrkostyrelsen utsedda styrgruppen behandlade under 2015 de frågor som dokumenterats som särskilt viktiga att belysa utifrån både teologiskt och ekonomiskt perspektiv. Genom en enkät till en statistiskt representativ grupp av församlingar och pastorat samt med

möjlighet för övriga enheter att lämna remissvar belystes frågorna och möjlighet att lämna synpunkter och förslag till alternativa lösningar fanns. Kyrkostyrelsen konstaterar i sin skrivelse att flertalet enheter då inte hade hunnit tillämpa modellen mer än 1–2 år. Kyrkostyrelsen konstaterar vidare att vissa redovisningstekniska förändringar som skulle vara rimliga att genomföra vid den tidpunkten snarare skulle medföra negativa konsekvenser med anledning av det administrativa merarbete som förändringar i modellen orsakar för församlingar och pastorat. Detta hade särskilt påpekats bland flertalet som svarat på enkäten. Enligt kyrkostyrelsen borde modellen i stället få en grundlig genomlysning och utvärdering inom en period av 3–5 år. Skrivelsen ansågs därmed slutbehandlad.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2018:6.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2018:54.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2018:62.
4. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motionerna 2018:6 och 2018:54 uppdra till kyrkostyrelsen att vidta nödvändiga åtgärder så att Svenska kyrkans verksamhetsindelning och redovisningssystem överensstämmer med kyrkoordningens beskrivning av församlingens grundläggande uppgift som en enda med fyra dimensioner.

Enligt 2 kap. 1 § första stycket kyrkoordningen är församlingens grundläggande uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Församlingens grundläggande uppgift är en enda uppgift med fyra dimensioner eller aspekter som överlappar varandra. Utskottet ställer sig bakom kyrkoordningens beskrivning av församlingens grundläggande uppgift och någon ändring av denna anser utskottet inte ska göras. Utskottet noterar även att en sådan ändring skulle leda till att kyrkoordningens beskrivning av församlingens grundläggande uppgift inte skulle överensstämma med lagen om Svenska kyrkan.

Utskottet finner dock att församlingens grundläggande uppgift inte alltid uppfattas eller beskrivs som fyra dimensioner av samma uppdrag. När den grundläggande uppgiftens olika aspekter delas upp i avgränsade verksamheter får det konsekvenser för synen på den grundläggande uppgiften som en enda. Ett exempel på en sådan uppdelning av de fyra aspekterna i verksamheter är Svenska kyrkans verksamhetsindelning och redovisningssystem. Kyrkomötet beslutade år 2013 att med anledning av motion 2013:52 uppdra till kyrkostyrelsen att utarbeta en ändamålsenlig redovisningsmodell för församlingar och pastorat. Det framgår av bakgrundsbeskrivningen till detta betänkande att kyrkostyrelsen år 2016 uttalade att flertalet enheter år 2015 inte hade hunnit tillämpa modellen mer än 1–2 år och att modellen i stället borde få en grundlig genomlysning och utvärdering inom en period av 3–5 år. Någon sådan genomlysning och utvärdering har ännu inte påbörjats. I en sådan genomlysning och utvärdering anser utskottet att de perspektiv utskottet lyfter ska ingå.

Enligt vad utskottet erfar är mission ofta den aspekt av den grundläggande uppgiften som kan vara svårast att beskriva, exempelvis i församlingsinstruktionen. Här kan gemensam fördjupning och diskussion vara till hjälp, exempelvis utifrån Kyrkornas världsråds dokument *Tillsammans för livet* eller Hans-Erik Nordins *Gå över gränser – Ett biskopsbrev om mission*.

Utskottet anser slutligen att de tillsynsinstrument som finns idag och som beskrivs i bakgrundsbeskrivningen är fullt tillräckliga.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att kyrkomötet ska avslå motionerna 2018:6, 2018:54 och 2018:62, men även att med anledning av motion 2018:6 och 2018:54 uppdra till kyrkostyrelsen att vidta nödvändiga åtgärder så att Svenska kyrkans verksamhetsindelning och redovisningssystem överensstämmer med kyrkoordningens beskrivning av församlingens grundläggande uppgift som en enda med fyra dimensioner.

Uppsala den 4 oktober 2018

På Organisationsutskottets vägnar

Louise Callenberg, ordförande

Anna Sundelius, sekreterare

Beslutande: Louise Callenberg, ordförande, Roberth Krantz, Mattias Benke, Tommy Eriksson, Maria Lagerman, Per Lindberg, Sven Gunnar Persson, Anette Nordgren, Christina Hjelm, Håkan Widepalm, Eric Westroth, Olle Reichenberg, Elisabeth Kullenberg, Lars B Andersson och Irene Oskarsson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Lars-Ola Dahlqvist, Lars G Linder, Marie Johansson, Victor Ramström, August Hermansson, Benny Ahremark Persson, Märta Brita Forsberg Svensson, Arnold Boström, Linda Lindberg, Johnny Lilja, Margareta Karlsson, Stefan Aro och Olov Lindquist.

Biskoparna Åsa Nyström och Ragnar Persenius har deltagit i utskottets överläggningar.

Särskilt yttrande

Avseende motion 2018:62: Jag instämmer i att församlingarna ska fokusera på portalparagraferna men det finns nog andra sätt att uppnå det på än det motionären föreslår.

Eric Westroth

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2018:3y

Mission och församlingens grundläggande uppgift

Läronämndens yttrande över motionerna 2018:6 och 2018:54

Läronämnden hänvisar till sitt yttrande Ln 2014:8y.

Kyrkan är redskap för Guds sändning som tar sig uttryck i församlingens uppdrag att fira gudstjänst, bedriva undervisning, utöva diakoni och mission. Syftet är att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbreddas och skapelsen återupprättas. Detta är grunden för den missionsstrategi som ska förverkligas i varje församling och som tydliggörs i församlingsinstruktionen. Den utarbetas i samspel mellan stiftet och de lokala pastorala områdena.

Ordet mission har använts på olika sätt i kyrkans tradition. Mission kan beskrivas som uppdraget att delta i Guds mission, Guds verk i världen (*Missio Dei*). Ordet mission kan också användas om det mer specifika uppdraget att göra Jesus Kristus känd, trodd och älskad. Dessa perspektiv återfinns i kyrkans tradition och är förenliga med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Läronämnden understryker att en revision av kyrkoordningens nuvarande beskrivning av kyrkans uppdrag och församlingens grundläggande uppgift skulle kräva ett omfattande läroarbete.

Uppsala den 31 augusti 2018

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Cristina Grenholm, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Modéus, biskop Åke Bonnier, biskop Johan Dalman, biskop Fredrik Modéus, biskop Johan Tyrberg, biskop Susanne Rappmann, biskop Eva Nordung Byström, biskop Åsa Nyström, biskop Thomas Petersson, biskop Eva Brunne, Eva-Lotta Grantén, Marta Axner Ims, Margarethe Isberg, Karin Johannessson, Håkan Möller, Jesper Svartvik och Mikael Winninge.